УДК 821.163.41.431(7)
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-3.39

ДИСКУРС *РЕАЛІЗМІВ* У СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

DISCOURSE OF *REALISMS* IN CONTEMPORARY BRITISH THEORY OF LITERATURE

Дроздовський Д.І.,
orcid.org/0000-0002-2838-6086
кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу світової літератури
Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка Національної академії наук України

У статті проаналізовано погляди сучасних британських теоретиків на реалізми, експліковані в лоні британського роману. Окреслено типологічну подібність окремих поглядів британських дослідників із міркуваннями польської авторки О. Токарчук про параболічний реалізм. Наголошено на аксіоматичності твердження про дві іпостасі реалізму, яке в зарубіжному літературознавстві схарактеризував Ф. Джеймісон, а в українському розробив Д. Наливайко. Визначено специфіку експлікації реалістичного письма в постпостмодерністському романі «Ущелина» Д. Лессінґ. Зіставлено погляди на реалізми у британській літературі з американською концепцією трансреалізму. Схарактеризовано поєднання реалістичного модусу зображення дійсності з настановою оповідачів на конструювання міфологічно орієнтованої реальності. Проведено лінії подібності між міфологічним наративом і «онтологічним об'єктивованим письмом», яке на матеріалі сучасних британських романів розглядає С. Влакос. Окреслено тенденцію до творення онтологічної реальності в сучасних британських романах шляхом інтенсифікації міфологічних паттернів або ж через уведення комплексу тем і мотивів, у яких ідеться про дискусію навколо онтології реальності. Представлений аналіз теоретичних постулатів і концепцій дає підстави стверджувати про наявність дискурсу реалізмів у річищі постпостмодерністського британського роману, як і загалом дискурсу реалізмів у сучасному англомовному (британському, американському тощо) літературному процесі. Визначено перспективи для вивчення реалізмів у сучасній теорії літератури, а також досліджено спільне епістемологічне ядро, що визначає сутність моделей реалізму, які постають об'єктом уваги британських теоретиків. Зазначено, що у британському постпостмодерністському романі інтенсифіковано інтерес до пізнання реальності, її розкриття через комплекс епістемологічних проблем. Сучасний британський роман актуалізує дискурс літератури факту й репрезентує спектр питань, у яких ідеться про зв'язок між тілом (соматичністю) і реальністю, сприйняттям явищ і традицією, пам'яттю, релігійними настановами тощо.

Ключові слова: реалізми, сучасний британський роман, теорія літератури, «Ущелина», міфологізм, онтологічна реальність.

In the paper, the author has analyzed the views of contemporary British theorists on the realisms explored in the discourse of the British novel. The typological similarity of views of British scholars with the views of Polish author O. Tokarchuk about parabolic realism has been outlined. The axiomatic nature of the statement about the two hypostases of realism emphasized by F. Jameson in foreign literary studies and developed by D. Nalyvaiko in Ukraine has been discussed. The specificity of explication of the realistic modus in D. Lessing's post-postmodern novel "The Cleft" has been outlined. The views on realism in British literature are compared with the American concept of transrealism. The combination of the realistic modes with the narrators' orientation to construct mythologically determined reality has been characterized. The lines of similarity between the mythological narrative and the "ontologically objectified writings" spotlighted by S. Vlacos in the contemporary British novels have been drawn. The tendency to create ontological reality in the British novels by intensifying mythological patterns or by introducing a complex of topics and motives that discuss the ontology of reality has been outlined. The analysis of theoretical postulates and concepts gives grounds for claiming the existence of the discourse of realisms in the post-postmodern British novel, as well as of the general discourse of realisms in the contemporary British, American, etc. literary processes. Prospects for the study of realisms in contemporary theory of literature have been identified, as well as a common epistemological anchor that determines the essence of the models of realisms that are the subject of attention of British theorists. It is noted that the British post-postmodern novel has intensified interest in the knowledge of reality, its disclosure through epistemological problems. The contemporary British novel problematizes the discourse of fact literature and presents a range of issues that deal with the connection between body (consciousness) and reality, tradition, memory, religious attitudes, etc.

Key words: realism, contemporary British novel, theory of literature, "The Cleft", mythology, ontological reality.

Постановка проблеми. У сучасному британському романі дедалі виразніше експлуатовано тему (а також мотиви) пошуків «онтологічної реальності». Під цим концептом розуміємо шукання у площині онтології речей і матерії, їх характеристика не з позиції фізичних властивостей, а в аспекті того, що перебуває за межею фізичного пізнання. Зазначене питання актуалізує шукання в царині теорії літератури, що станом на 2019 рік спричинило формування теоретичного корпусу в лоні британської теорії сучасного роману.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У британському компендіумі з теорії літератури «The Routledge companion to twenty-first

century literary fiction; edited by Daniel O'Gorman and Robert Eaglestone» [7] в розділі «Експеримент», авторкою якого є Дженніфер Годґсон (Jennifer Hodgson), наведено цитату з роману «Remainder» Тома МакКарті, у якій оповідач аналізує свої відчуття від тактильної зустрічі з морквиною («It had texture; it had mass», с. 20 у романі або ж та сама цитата в компендіумі [7, с. 64]). «Медіація реального» постає важливим чинником художніх шукань сучасних британських авторів. «Тут персонажі переживають зіткнення, окреслюючи власне місце у кореляції зі світом, що став дивним через неантропоморфічні гіперкапіталістичні та технократичні сили» [7, с. 63]. Дж. Годґсон наголошує на тому, що «постмодернізм утверджує фіктивність усіх правд <…>, водночас ця конвенція стала занадто конвенційною» [7, с. 61]. У цій фразі дослідниця частково цитує слова оповідача з роману «Kapow!» Адама Сьорлвелла (Adam Thirlwell), котрий іронізує з тотальності постмодерної іронії. Британська дослідниця наголошує, що роман іншого письменника Бена Лернера (Ben Lerner) «Полишаючи станцію Аточа» («Leaving the Atocha Station») є «прикладом того, як література може здійснювати етичну та політичну роботу» [7, с. 62]. Загалом Дж. Годґсон, аналізуючи сучасний експериментальний британський роман, звертається до шукання в ньому реальності, вважаючи, що «маніфест Девіда Шілдса «Reality Hunger» (2010) утверджує глибоку й неуникненну потребу в реальному» [7, с. 58]; с. 30 у маніфесті Д. Шілдса).

У розділі «Реалізми», представленому в «The Routledge companion to twenty-first century literary fiction», наголошено, що в сучасній літературі актуалізовано реалістичне зображення дійсності, зумовлене відходом від принципів постмодерністської гри й новим світовідчуттям, у якому важить «досвід реального». Таке світовідчуття детерміноване значною кількістю досліджень у царині фізики й астрономії, біохімії та нейронаук, що дають підстави вважати наявне сьогодні знання про космос і людину неповним, тобто таким, що може бути кардинальним чином переглянуто уже в найближчі десятиліття. Проте така постановка питання не відводить письменників від реальності, а, навпаки, наближає до неї. Відчуття неповноти наукових уявлень про людину й світ не заперечують потреби в науковому, фактологічно достовірному осмисленні дійсності. Ідеться лише про недосконалість наукового знання, поєднання наукового й релігійного (метафізичного) у світогляді персонажів. Те, що сьогодні трактується як релігійне, завтра може бути підтверджене науково, якщо будуть розроблені відповідні інструменти.

У розвідці «Autobiografiction» («Автобіографічна література») зі згаданого «Routledge» компендіуму Тімоті Бейкер згадує естетичний маніфест «Reality Hunger» («Голод реальності») Девіда Шілдса, який у 2010 р. зауважив, що сучасним читачам важливо не лише те, що в книжці є штучним, а те, що дає можливість пережити мить «автентичності» [цит. за: 7, с. 48]. Д. Шілдс послуговується поняттями «звільнена немистецькість» (deliberate unartiness), «критика як автобіографія», «розмивання будь-якої відмінності між літературою й не-літературою (мається на увазі *не художньою літературою – Д. Д.*).

Тімоті Бейкер у розділі «Autobiografiction» звертає увагу на те, як Джеймс Вуд у рецензії на «How Should a Person Be?» Шейли Геті коментує назву маніфесту Шілдса; ця назва <…> показує, що «реалізм… ніколи не може бути повністю «реальним» [7, с. 48]. У будь-якому разі Т. Бейкер підсумовує, що «сучасні автори перевідкривають цінність «реального»» [7, с. 48]. Британський дослідник наводить цитату з роману Нобелівського лауреата Джона Максвелла Кутзі «Елізабет Костелло»: *«Реалізму ніколи не було комфортно з ідеями. А інакше й бути не може: реалізм засновано на ідеї того, що ідеї не мають автономності сутності, вони можуть існувати лише в речах»* (цитую фрагмент із роману «Елізабет Костелло» Кутзі за [7, с. 49]).

Постановка завдання. Завдання статті – окреслити спектр питань, що визначають особливості дискурсу реалізмів у річищі сучасної британської теорії літератури, а також в аспекті інших концепцій (трансреалізму, параболічного реалізму), що мають стосунок до теоретичної дискурсії реалізмів у літературі.

Виклад основного матеріалу. Експериментальна настанова сучасного британського роману експлікує тенденцію, що має стосунок до осмислення «глибшого інтер'єру» (це поняття використовує Дж. Годґсон у своїй розвідці, аплікуючи його передусім до внутрішнього світу персонажів). Під *глибшим інтер'єром* мається на увазі визначення глибинних зв'язків між персонажем і реальністю, подіями й реальністю, подіями, що локалізовані в певному часі й просторі та які мають стосунок до певного персонажа. Ці комплекси стають об'єктом осмислення в сучасній британській прозі. Письменники іронізують із *тотальності* постмодерної іронії, яка, на думку сучасних авторів, перетворилася на кліше, формулу, що більше не вказує на проблематичні сто-

сунки між персонажем і дійсністю. У такому разі доцільно звернутися до досліджень наратології задля з'ясування того, наскільки сучасний британський роман експлуатує формули, властиві долітературним формам, щоб реактуалізувати міфологічні паттерни й моделі співіснування персонажа й дійсності.

Доріс Лессінґ у романі «Ущелина» (2007) в особливий спосіб оприявнює феміністичний дискурс і порушує питання про *онтологічність реальності* (під цим поняттям розуміємо реальність, персонажі якої керуються метафізичними уявленнями про онтологію світу). «Статичність, дотримання правил і вірність традиціям характеризують побут жительок Ущелини. У них нема потягу до боротьби, бо відсутній антагоніст, із яким необхідно змагатися» [1, с. 31]. Крім того, «Доріс Лессінґ змальовує самодостатній світ жінок, які є органічною частиною природи й живуть у гармонії з нею, їх стихія – вода, й вони вважають себе морським народом, створеним хвилями» [1, с. 32].

На думку Л. Мірошниченко, роман «Ущелина» є «формою емансипації як від класичних ґендерних стереотипів, так і від тих, які були вироблені за останні десятиліття, – феміністичних» [2, с. 125]. Критики, які писали відгук на цей роман, зауважували, що в ньому наявна критика традиційних феміністичних підходів, які не задовольняють британської авторки, котра «художньо заперечує феміністичні гасла своїх сучасниць, утверджуючи розв'язкою роману думку про необхідність взаємодоповнення гармонійного співіснування чоловіків і жінок, які не можуть бути щасливими кожен зокрема» [1, с. 33–34]. Водночас дослідники цього твору, публікація якого припадає на період після 2000 р., а отже, його доцільно схарактеризувати як такий, що містить риси постпостмодернізму, не звертають уваги на те, що і сконструйованій у романі дійсності матріархатного типу властива бінаризації навколишньої дійсності на «своє» та «чуже». «Специфіка міфологічної оповіді Доріс Лессінґ про появу на Землі чоловіків полягає в усуненні з раннього періоду життя хлопців образу турботливої жінки-матері» [1, с. 32]. Тож навіть первісний світ матріархату, який часто в романі зображено в ідеалізований спосіб як такий, що містить потяг до гармонії, все одно іманентно не є гомогенним та ідеальним. Бачення світу в категоріях «свій»/«чужий» притаманне найдавнішим етапам розвитку цивілізації, зокрема й матріархату.

Крім того, окремі сцени, зокрема тоді, коли матері залишають дітей (хлопчиків) не скелі на поталу як харч для орлів, засвідчує антигуманістичний підхід до життя, у якому цінність життя мають дівчатка, оскільки вони «свої», тобто «не чужі». Натомість народжувані хлопці асоціюються з монстрами, потворами, які не є «своїми». Роман «Ущелина» оприявнює сукупність стереотипів, що мають сексистську сутність і існування яких у часі вимірюється тисячоліттями. «Змальовуючи перші зустрічі представників двох ґендерних спільнот, Д. Лессінґ акцентує на інфантильній складовій частині їх вдачі» [1, с. 33].

Стереотипізація дійсності має давнє коріння й пов'язана з уявленнями людей про тіло. Відмінність у тілі, детермінована різними статевими ознаками, й визначає бінаризацію світу й розподіл людей на «своїх» і «чужих». Можливо, в такій авторські стратегії доцільно вбачати вияв авторської іронії стосовно гострих і часто радикалізованих феміністичних поглядів, які постають для письменниці спрощеним баченням дійсності. Тілесна відмінність, безперечно, належить до визначальних у цивілізації, на чому в «Історії сексуальності» наголошував М. Фуко.

У романі Д. Лессінґ представлено антропологічну гіпотезу, відповідно до якої в матріархальному суспільстві жінки не пов'язували народження дітей зі статевим актом між чоловіком і жінкою, натомість саме жінка вважалась джерелом життя, а чоловіки забезпечували захист жінки й дитини. «Метафорична назва місцевості, яку обрали для себе древні жінки, акцентує на інстинктивному аспекті їх життя, зосередженні уваги на тілі й процесі самовідтворення через народження дітей (дівчаток)» [1, с. 31]. Саме на соціальних, а не фізіологічних або ж фізичних аспектах сексу як феномену акцентує М. Фуко. В «Ущелині» жінки вбачають себе наступницями божества, яке дарує життя. У такому разі образ чоловіка, його суспільна функція та роль імпліцитно є вторинними, й саме зазначені уявлення жінок бінаризують дійсність і визначають у ній соціально марковану ієрархічність. Конструюючи ідеальний світ матріархату, Д. Лессінґ змальовує соціальну дійсність, у якій встановлено жорсткі захисні обмежувачі, форми внутрішнього контролю за суспільством. Народжуваність хлопчиків і збільшення їх народжуваності сприймається негативно і трактується як ознака небезпеки. Нерозуміння ролі чоловіків у продовженні життя позначається на творенні, по суті, симулякрового уявлення про функціонування світу. «На початку твору перед нами постає, на перший погляд, самодостатній фемінний світ, який навіть не підозрює про альтернативну форму існування. Жінки

живуть окремою громадою, старші керують молодшими й диктують певні правила поведінки. В них є <…> можливість продовжувати свій рід через запліднення світлом Місяця» [1, с. 31].

Постпостмодернізм, якому властиво зводити воєдино різні полярні категорії та бінарні явища, які принаймні так сприймалися в попередні культурно-історичні епохи, в романі Д. Лессінґ репрезентований неоднозначністю явища матріархату, що є гармонійним і водночас внутрішньо нестабільним, оскільки в ньому імпліцитно закладено жорсткі механізми самозахисту, детерміновані обмеженням світорозуміння, яке вивищує роль однієї частини суспільства й зменшує іншу (чоловіків). У такому разі гармонії досягнути апріорі неможливо, а ідеалізація матріархату видається абсолютною лише до певного часу. Жінки в романі сконструйовані як ідеальні, гармонійні й водночас жорстокі, обмежені сформованими стереотипами, які змушують жінок поводитися доволі радикально. Народження «монстра» (хлопця) є однозначним злом, а дівчинки («своєї») – добром. Проте подібний погляд суперечить гармонійному світосприйняттю та співіснуванню із зовнішнім світом. З одного боку, увага до матріархату в романі оприявнює інакшу модель світобудови й соціальної організації, яка нагадує пафос «зелених студій» (екокритичних студій і художніх творів) у сучасній Великій Британії. Ідеться про репрезентацію цілковито іншої антропоценної логіки, коли сформована соціальна модель матріархату розглядається відповідно до властивих їй правил і традицій, а не через призму інших, накинутих зовні моделей. Так, часто зображення природи оприявнено в стосунку до поняття про доцільність природи для людини, що апріорі суперечить антропоценному баченню. З іншого боку, зображений у романі Д. Лессінґ матріархат є іманентно викривленим, модель існування в цьому базується на викривлених уявленнях про «соціальне буття», про народження і взаємодію між жінками й чоловіками.

У нобелівській промові, виголошеній у грудні 2019 р. у Стокгольмі, польська письменниця Ольґа Токарчук порушила питання *реалізму* й браку терміна для позначення тієї стильової течії, що має місце в сучасній літературі. На думку письменниці, одним із найважливішим компонентів художнього твору є параболічність, що дає можливість поєднати загальне й конкретне, факт і художній вимисел. Нобелівська лавреатка звернула увагу на те, що сучасні читачі відчувають недовіру до художньої вигадки, проте навіть наявність фактологічно орієнтованого письма не заперечує того, що література – це оповідь, у якої є наратор і, отже, який/яка розповідає історію, що є сумішшю вигаданого й реального. Орієнтованість на фактаж, на конкретний історичний матеріал, на «досвід» наратора, котрий уводить до тканини твору спогади, факти, листи тощо, є визначальною характеристикою сучасної реалістичної літератури.

Як зауважує в Нобелівській промові О. Токарчук: «Ми хочемо бути поміченими, прагнемо почутися винятковими. Нарації типу: «Розповім тобі мою історію», «Розповім тобі історію моєї родини» або «Розповім тобі, де я була», – це нині найпопулярніші літературні жанри. Таке стало феноменом величезного масштабу й тому, що нині ми повсюдно у змозі послуговуватися письмом і незчисленні оволодівають цим, колись доступним лише для небагатьох, умінням виражати себе у слові й оповіді. Утім, це парадоксально має вигляд хору, що складається з самих солістів – голоси накладаються один на одного, змагаються за увагу, рухаються подібними трактами, врешті, заглушуються навзаєм. Ми знаємо про них усе, здатні ототожнитися з ними і прожити їхнє життя як своє. Однак, попри це, читацький досвід на диво часто є недостатнім і розчаровує, бо виявляється, що експресія авторського «я» не гарантує універсальності. Чого нам бракує, як видається, то це параболічного виміру оповіді. Адже герой параболи є водночас собою, людиною, що живе у певних історичних і географічних умовах, і рівночасно виходить далеко поза цю конкретність, стаючи Кожним і Скрізь. Коли читач слідкує за чиєюсь історією, описаною в романі, він може ототожнитися з долею персонажа і сприймати його ситуацію як свою, а в параболі він мусить повністю відмовитися від своєї окремішності й стати отим Кожним. За допомогою цієї, психологічно вимогливої процедури парабола віднаходить для різних доль спільний знаменник, універсалізує наш досвід, тож її брак є свідченням безпорадності» (автор статті вдячний Наталії Сидяченко за переклад із польської мови наведеного фрагменту). Польська авторка наголошує на параболічності, що передбачає філософічність і метафізику письма. Філософічність реалізована через зведення у творі конкретного й загального. Динаміка зіткнень персонажів у часі дає можливість поглибити психологізм. Зрештою, для О. Токарчук характери – ще один важливий чинник літератури, який забезпечує здатність розповідати про складні психологічні колізії та проблеми, поглиблюючи реалізм і витворюючи в лоні

цього напряму, який виринає в різні культурно-історичні епохи й періоди, нові модифікації. Параболічність дає можливість очима наратора узагальнити, дійти певного критичного ревізіювання дійсності. Параболічність – це усвідомлення зиґзаґів, що виникли внаслідок зіткнення людини й ідеології, людини й людини. З огляду на герменевтичний спосіб окреслення сучасної літератури в Нобелівській промові О. Токарчук, вважаю, що сьогодні було б доцільно говорити в координатах теорії літератури про питання «параболічного реалізму».

В американському літературознавстві закріплено термін «трансреалізм» (його автор – письменник і науковець Рюді Рюкер[1]), що виник як гібридне й синтетичне явище, у якому науково-достовірна реальність межує з фантастикою в режимі «якби» (альтернативної історії). На думку Т. Свербілової, «трансреалізм визначається як сучасний мистецький напрям, що поєднує структурні елементи фантастики і документально-фактографічного натуралістичного реалізму і є значною мірою реакцією на недовершеність як наукової фантастики, так і натуралістичного реалізму. Трансреалізм розширює межі реалізму, використовуючи фантастичні елементи для створення нових метафор і включення авторського сприйняття вищої реальності. Одним із можливих джерел цієї вищої реальності є дедалі більш дивні моделі Всесвіту, висунуті в астрофізиці а також у східних концептах людського життя. Дослідження сучасного стану цього перспективного методу є актуальним завданням як для теорії літератури, так і для вивчення романістики, зокрема американської. Принциповим для трансреалізму є не ілюзорна об'єктивність реалізму, а опертя на суб'єктне сприйняття фізичного світу і на позицію, тобто фокалізацію суб'єктної рецепції» [6, с. 1]. Параболічний реалізм окреслює устремління наратора подати достовірні факти, бути максимально достовірним у відтворенні історії, водночас прагнучи звернути вагу читача на ті явища, які є чимось більшим, ніж конкретні факти, конкретні епізоди приватного життя оповідача або ж того, про кого він/вона розповідає.

О. Токарчук, щоправда, пропонує термін «неосюрреалізм» як поняття, що визначає реалістичну специфіку сучасного роману: «Гадаю, що чекає нас зміна дефініції того, що ми розуміємо під поняттям реалізм, і пошук такої, яка дозволила б нам переступити межі нашого ego і проникнути крізь той шибо-екран, через який ми бачимо світ. Адже потреба дійсності сьогодні обслуговується медіями, суспільними порталами, безпосередніми контактами в інтернеті. Може те, що беззастережно чекає нас, це якийсь неосюрреалізм, по-новому розкладені думки, які не боятимуться звернутися до парадоксу і підуть проти течії стосовно простого причинно-наслідкового порядку. О, так, наша дійсність уже стала сюрреалістичною» *(з польської пер. Н. Сидяченко)*.

Параболічність бачення історії в дискурсі наратора є результатом імпліцитної здатності виходити за межі побаченого/пережитого на рівень філософських узагальнень. Метафізичність відчуття оповіді – наслідок згущення фактологічності та пережитих травм, які, безперечно, мали вплив на спосіб проговорення минулого, на модель репрезентації приватної історії. Метафізичність «параболічного реалізму» зумовлена здатністю наратора схоплювати приховані закономірності, виявляти прихований зв'язок між речами. Це можливе внаслідок аналітичного погляду на історію, у якій замішано приватне, позначене травмами, катаклізмами й, відповідно, болем, та офіційне, відмежоване від приватного, проте таке, частиною чого є приватна історія оповідача. *Параболічний реалізм* поєднує не лише наукову відстороненість і об'єктивність фактів, а й також сентиментальність окремих моментів під час ретрансляції спогадів (інакше ми б мали справу з класичним нарисом). Здатність оповідачів звертати увагу на сентиментальні дрібниці, зрештою, й наділяє їх здатністю робити суб'єктивні припущення.

Погляди О. Токарчук суголосні ідеям, які висловлює британський теоретик літератури Софі Влакос (Sophie Vlacos), авторка розділу «Реалізми» в [7], зауважуючи, що конкретні фактологічні вкраплення, величезна кількість дат тощо дають можливість вийти на рівень метафізичного узагальнення ситуацій, зокрема ж проблемних, які показують хід історії як явища телеологічного, якому притаманний певний розум, «цілепокладання». На думку дослідниці, сучасній літературі притаманний інакший спосіб репрезентації дійсності: з позиції природи, з позиції речі й тих об'єктів природи, які вважалися залежними від суб'єкта (людини). Ідеться про *антропоценний* погляд на світ, що відповідає тенденції об'єктивованого погляду на онтологію світу (Object Oriented Ontology, за С. Влакос, [див.: 7, с. 101]), у якому важливо зрозуміти динаміку явищ і тенденцій, що не залежать від людини й не визначаються поглядами людини. На думку британських дослідників, «вісімнадцять років після

[1] Rucker R. A Transrealist Manifesto. URL: http://www.rudyrucker.com/pdf/transrealistmanifesto.pdf.

публікації есею Бравна дискусії та заходи стосовно матеріальності й ролі речей тільки поглибилися» [7, с. 100]. Ідеться про вже згаданий у попередній публікації «У пошуках реальності: моделі історичної реконструкції в прозі Світлани Алексієвич та Миколи Жулинського» есеїстичний маніфест Білла Бравна 2001 р. «Теорія речі» («Thing Theory»). Зазначені дискусії актуалізували в сучасній літературі питання реалізму, який утверджується дедалі інтенсивніше як когнітивне явище, особлива модель світорозуміння. В українському літературознавстві теза про те, що реалізм є і культурно-історичною епохою (й напрямом і стилем), і способом інтерпретації (бачення) дійсності належить Д. Наливайкові. Дослідник слушно наголошує на двох можливих тлумаченнях реалізму: як стилю певної культурно-історичної епохи і як світоглядно-поетологічної настанови, що виявляє себе у різні історичні періоди. Науковець зауважує: «Більшість із дослідників реалізму визнають «його існування в двох іпостасях: як загальної поза історичної властивості чи типу художньої творчості та як конкретно-історичного напряму чи напрямів» [3, с. 263]. Реалізм «як творчий метод базується передусім на принципі спостереження, вивчення та достовірного відтворення дійсності, де твір постає як художнє дослідження життєвих феноменів. <…>. Р. Веллек пропонує розглядати реалізм як відтворення світу, влаштованого за законами науки. Але він вважає реалізм помилковою естетикою, бо кожен твір мистецтва є символічним. І все ж реалістичне світосприйняття ґрунтується на тому, що світ є реальністю із властивими їй законами, у систему яких включена людина» [5, с. 112]. Д. Наливайко, визначаючи світоглядне й естетично ядро реалістичного письма, наголошує на тому, що «реалізм на передній план висуває пізнавальну функцію, однією з визначальних прикмет його поетики і стилю стає аналітичність» [4, с. 49]. Ще 1980 р. в післямові до видання Адорно Ф. Джеймісон зауважив, що «самобутність концепту реалізм <…> полягає в утвердженні його когнітивного й естетичного статусу» ([цит. за 7, с. 100]; в оригіналі йдеться про післямову «Reflections in Conclusion» у роботі *Адорно Т. Естетика й політика, 1980, с. 135*). Тобто йдеться про розгляд реалізму як естетичного явища (стилю), так і способу інтерпретації дійсності, коли важливо репрезентувати закономірності, наявні в реальності, які не залежать від людини.

Висновки. Отже, специфіка репрезентації реальності дає підстави говорити про наявність комплексу реалізмів у річищі сучасного британського роману. Представлені в романістиці XXI ст. типи реалістичного письма оприявнюють вихід персонажів на рівні світосприйняття в метафізику, яка уможливлює онтологічність літератури, розкриває окремий тип реальності, наділеної епістемологічним і морально-етичним потенціалом. Питання про реалізм перебуває в центрі уваги британських теоретиків літератури XXI ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бура І. Специфіка художнього аналізу образу богині в казці-есе Д. Гуменної «Благослови, Мати!» та романі Д. Лессінг «Ущелина». *Філологічний дискурс* : зб. наук. праць. Хмельницький, 2019. Вип. 9. С. 24–36.

2. Мірошниченко Л.Я. Скептицизм Сократа і сучасний англійський роман. *Від бароко до постмодернізму* : збірник наукових праць. 2013. Т. 17. № 2. С. 119–125.

3. Наливайко Д.С. Замітки щодо генези й типології соціалістичного реалізму. Слово і Час. 2008. № 9. С. 46–52.

4. Наливайко Д.С. Теорія літератури й компаративістика. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 347 с.

5. Переломова О.С. Деякі особливості реалізму в українському художньо-літературному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. *Серія : Теорія культури і філософія науки*. 2011. № 940. Вип. 42. С. 112–114.

6. Свербілова Т. *Поліморфна пост-тілесність в наративі трансреалізму (Роман Дж.Сондерса «Лінкольн в бардо».* URL: https://www.academia.edu/41140647/.

7. The Routledge companion to twenty-first century literary fiction; edited by Daniel O'Gorman and Robert Eaglestone. London – New York : Routledge, 2018. 474 p.